

98'garren belaunaldiġo euskaldunak

Literatur-belaunaldi hau aitatu orduko, Euskalerriko seme batzuek datozkigu burura: Unamuno, Baroja, Maeztu, Salaverria entzute haindikoan artean.

Hauen inportantzia literatur-soroan era askotara, sakon eta luze aztertua izan da han eta hemen. JAKIN'en asmoa ez da lur hau goldatzea. Beste begiratu baten azpian ikusi nahi ditu: euskal-izatearen xati bezela eta era berean euskal-nortasunaren aurrean.

EUSKALERRIKOAK

Dana-dala, hau ezin ukatu, Euskalerrian jaino ziralako eta Euskalerriko giroan azi.

Besterik gabe, nortasun baten jabe dira. Beren izakeran ta bere jokoeretan, halako «zer» berezi bat daramate. Ikusten dutena ikusi, aztertzen dutena aztertu, esaten dutena esan, bai Euskalerriko ta bai kanpoko gauzetaz, «zer» berezi batekin —euskaldun begiekin?— ikusi, aztertu ta esanak dira. Nahi edo ez, ondo Euskalerriko ditugu.

Bere jokoeretan ere berdintsu. Hauen idazlanak, nabiz ta erderaz egiñak izan, euskal-pentsakera daramate eta euskal-gaiak ikuitzen dituztenean, euskal-giroak eragiñak dira dudarik gabe. Nabiz Euskeraren alde egin nabiz kontra, euskal-fenomenoaren aurrean ez dira beñere arrotz, parte artzen dute eta berotasun haundienerekin.

Norbaitek galdetu izan du: bai ote dago euskaldunagorik ezer Barojaren «La Leyenda de Juan de Alzate» baiño? Santi de Andia edo Avinareta baiño personaje euskaldunagorik bai al-dago? Euskaldun-izatearen norgeiagoka jartzera ez goaz, baiño norbait horrek egin zituan galderak oiñarririk gabeak diranik ezin esan.

EUSKALDUN INTELEKTUALAK

Bai, intelektualak, jakintsu gehiegirik ez bait-dugu izan, zoritxarrez, gure artean. «Intelektualetik» jakintsura dagon aldia, jakintza erantsiatik, postizuatik, jakintza jatorrera dagon aldi berdiña da. Jatorra, hau da, ez soilki buruz ikasia, baizik-eta bakoitzak bere muiñaren muñ ta mamiaren mami bihurtua. Gure kasuan, euskaldundua, mami ta azalez, pentsakeraz ta hizkuntzaz.

Gure asmoa ez da iñor juzgatzea, hainbat gutxiago gaitzestea. Ez horixe. Gauzak ahalik-eta otz eta paketsuen ikusi nahi ditugu. Benetan orain dala 50 urteko gizonak gaurko neurriekin juzgatzeko eskubiderik ez dago. 98'garrengo belaunaldikoak beste giro batean, beste kultura batean bizi izan ziran eta orduko moldeakin neurtu behar dira.

Baña otztasun horrekin berakin hauxe esan behar dugu: euskeraganako zaletasunik etzutela azaldu. Jakiña, hau hola esatea xinplekeri bat besterik ez da, orduko giroa aztutzen bada behintzat.

Ondo dakigu orduko euskera aurtzaroan zegola, sukaldeko ta baserriko artuemanetako bakarrik balio zula. «Intelektualak» ziranak eta beren buruak honela azaldu nahi zutenak, beste hizkuntza batzuek erabilli behar zituzten, dudik ez, beren ikasketak egiteko eta beren lanak aurrera ateratzeko. Hau guzia barkagarri zaie belaunaldi hontakoeri.

Baiña hizkuntza, gauza bizi bat da. Jaio, azi ta heriotzaren mende. Ta Euskera, egia esan, indarrean etzegon behintzat jakintza soroan. Gaxotasunak joa al zegon? Heriotz-zorian?

Errezagoa da, nahiz ta askotan gogorra izan, heriotz-etsia artu ta illetak preparatzea, illeta ospetsuak gaiñera. Hemendik begiratuturik eta gaurko begiekin ikusita, badirudi hau izan zala 98'garren

belaunaldiko euskaldunen jokaera. Izan ere eritasun luze baten aurrean nor ez da bildurtzen, batez ere norberak bere bizkar erortzen ikusten baditu gaxoaren karga guziak? Horrelako zerbait gertatu ote zan gizon hauekin? Dana-dala, sendagaiak billatu orde, illetak preparatzea pentsatu zuten. Haiek gorde ziran ta Euskeraren illetak ikusteko gaude oraindik.

EUSKALDUN JAKINTSUAK

Gaixo dagon Euskerak —ta ez Euskera gaixoak— beste jokera bat eskatzen du; konpromiso bat, sinismen bat, kuraia bat.

Ba dirudi gaurko egunean, giroak eraginda edo, euskaldun jakintsuak ba datoxtela, aro berri baten aurrean gaudela. Hala bedi. Ikasten dabilzanak, nahiz Euskalerritik kanpo egon, Euskalerrira begira bizi dirala, euskera lantzen dutela. Ikasitakoen artean ere —gogozko bidean aldaparik ez— nahiz ta urtetan aurrera joan, euskera ikasitakoak ezagutzen ditugu. Exemplo ederrik ba dugu gure artean.

Ta hauxe izan da, bai ta ere, JAKIN'en jokua. Euskalerria ta Euskera dauden bezela artu —bere akats ta guzti, mitoak utzita— ta sinismenez lanari ekin. Horrela 98'garren balaunaldiko euskaldunen aurrean, hauxe dugu esan beharra: Hoi en euskalduntasuna aitortu —naiz ta elbarra izan— eta gaurkoeri pentsaerazi.

Hitz batean esateko, euskaldun intelektual ta jakintsueri dei zorrotz bat egin. Izan ere Mitxelana'kin bat gatoz gai honetan: Erderaz egingo luken Herria ez litzake Euskalerria izango.

JAKIN